

**Szöveges (kifejtendő) feladat****Komplex feladat (korszakokon átívelő)**

A feladat Magyarország történeti demográfiájához kapcsolódik.

Mutassa be a források és az ismeretei segítségével, miként alakult a mindenkori Magyarország népességének az etnikai összetétele a XVIII. századtól az 1940-es évek második feléig! Válaszában az alábbi korszakokban bekövetkezett változásokról és azok okairól írjon:

- a XVIII. század,
- a dualizmus kora,
- a trianoni béke időszaka,
- az 1938 és 1945 közötti időszak,
- a második világháborút követő évek!

„[Harruckern báró] tudott utat s módot találni, hogy Magyarországnak tartományibul, sőt még némely idegen országokbul is, úgymint Sváb-Frank és Rajna kerületeibül is ide embereket hívott. A vallásnak szabad gyakorlása megengedtetvén az új lakóknak; mindenféle nemzet, magyar, német, tót [szlovák], rác [szerb] és oláh [román] barátságosan fel- s bévétetett. [...] Ez az úr igen kevés adót s robotot kívánt tőlök; ellenben az ő szerető jobbágyinak víg kedvvel tett szükséges szolgálatjokat víg kedvvel szemlélte.” (Tessedik Sámuel: *A parasztember Magyarországon, 1784*)

Magyarország etnikai megoszlása 1880 és 1910 között, Horvátország nélkül						
etnikum	1880		1900		1910	
	fő	%	fő	%	fő	%
magyar	6 400 000	46,6	8 651 000	51,4	9 944 000	54,4
német	1 870 000	13,6	1 999 000	11,9	1 903 000	10,4
szlovák	1 870 000	13,6	2 002 000	11,9	1 946 000	10,9
román	2 403 000	17,5	2 798 000	16,6	2 948 000	16,1
ruszin	353 000	2,6	424 000	2,5	464 000	2,5
horvát	639 000	4,6	196 000	1,2	198 000	1,1
szerb	nincs adat	nincs adat	520 000	3,1	545 000	3,0
egyéb	223 000	1,5	244 000	1,4	313 000	1,6
Összesen:	13 758 000	100	16 834 000	100	18 261 000	100

A demográfiai arányszámok (ezrelékben) az egyes magyarországi etnikumokra vonatkozóan, XX. század eleje		
etnikum	természetes szaporodás	kivándorlás
magyar	12,0	2,8
szlovák	13,0	10,1
román	8,7	4,2
német	10,4	7,5
szerb	9,9	nincs adat
horvát	12,2	4,7
ruszin	15,2	8,1

„A magyarság régi adósságát törleszti a hazai svábokkal szemben, amikor kitelepíti őket arról a földről, amely érdemtelenül volt otthonuk évszázadokon át. A magyarországi svábság az utolsó öt esztendő alatt különösképpen bebizonyította, hogy idegen a nemzet nagy érdekeitől. A náci uralom előőrseiként szerepeltek, és [...] szervezkedtek az ország elárulására. Kitelepítésük az emberségesség és messzemenő jóindulat jegyében történt meg.” (Filmhíradó, 1946)

„Minden, Magyarországon állandó lakóhellyel bíró szlovák és cseh nemzetiségű személy, aki az alább meghatározott feltételek mellett a Csehszlovákiába való áttelepülésre irányuló szándékát kinyilvánítja, áttelepítették anélkül, hogy a magyar kormány ezt megakadályozná. [...]

A Magyarországból Csehszlovákiába áttelepítendő szlovákokkal és csehekkel egyenlő számban [...] Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró magyar nemzeti-ségű személyek telepítettnek át Magyarországra. [...] Ennek az Egyezménynek aláírásától számított 6 hónapi határidőn belül a csehszlovák kormány közölni fogja a magyar kormánnyal azoknak a személyeknek névjegyzékét, akiket áttelepítésre kijelölt.” (Egyezmény Magyarország és Csehszlovákia között, 1946)

#### Javítási-értékelési útmutató:

#### Magyarország népességének etnikai összetétele a XVIII. századtól az 1940-es évekig

Szempontok	Műveletek, tartalmak	Pont
<b>Feladatmegértés</b>	A vizsgázó Magyarország etnikai viszonyainak alakulását mutatja be a XVIII. századtól az 1940-es évek második feléig. Válaszában a változásokra összpontosít, és megmagyarázza azok okait.	<b>0–2</b>
<b>Tájékozódás térben és időben</b>	<b>T1</b> A tárgyalt korszakokat időben elhelyezi (betelepítések és betelepülések: a XVIII. század, a dualizmus kora: 1867–1918). <b>T2</b> A tárgyalt korszakokat időben elhelyezi (a történelmi Magyarország szétesése: 1918 vagy a trianoni béke: 1920. június 4. / a visszacsatolások időszaka: 1938–40 vagy a második világháború befejezése: 1945 vagy a párizsi béke: 1947). <b>T3</b> Említi a téma valamely térbeli vonatkozását (pl. a nemzetiségek többsége a peremterületeken élt, a svábok / németek elszórva éltek az országban, felsorolja az 1938 és 1941 között visszacsatolt területeket).	<b>0–6</b>
<b>Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása</b>	<b>K1</b> Szakszerűen használja a következő általános történelmi fogalmakat: pl. nemzetiség, betelepítés, betelepülés, asszimiláció. <b>K2</b> Szakszerűen használja a következő konkrét történelmi fogalmakat: pl. természetes szaporodás, menekülés / népességmozgás, kitelepítés, lakosságcsere. <b>K3</b> A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.	<b>0–6</b>

<p><b>Ismeretszerzés, források használata</b></p>	<p><b>F1</b> Rögzíti a forrás egy lényegi elemét (pl. Harruckern báró/több földbirtokos külföldről telepített jobbágyokat a birtokára; kedvezményeket adott a betelepülőknek), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a korábbi háborús időszakokban sok terület elnéptelenedett; a földbirtokosok szervezett betelepítés révén növelték a megművelt földek nagyságát / az adóalapot; a sváb parasztok túlnépesedett német területekről érkeztek).</p> <p><b>F2</b> Rögzít egy lényeges tény a dualizmus korára vonatkozó táblázat alapján (pl. a dualizmus korában asszimiláció zajlott), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. ez elsősorban az etnikailag kevert területeken / a városokban volt jellemző; a magyar kormány az oktatás révén törekedett ennek előmozdítására; ennek ellenére jelentős maradt a nemzetiségek aránya).</p> <p><b>F3</b> Rögzít egy lényeges tény a természetes szaporodásra és kivándorlásra vonatkozó táblázat alapján (pl. a magyarok körében magasabb volt a természetes szaporodás, mint a legtöbb nemzetiség körében; a legtöbb nemzetiség körében alacsonyabb volt a természetes szaporodás, mint a magyarok körében; a magyarok körében volt a legalacsonyabb a kivándorlók aránya; a nemzetiségek körében magasabb volt a kivándorlók aránya, mint a magyarok körében), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a korszakban a magyarok aránya nőtt, a nemzetiségeké csökkent).</p> <p><b>F4</b> Rögzít egy lényeges tény a forrás alapján (pl. a svábokat kitelepítették; a svábokat a náci politika támogatásával / áruházzal vádolták), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a kollektív bűnösség elvét alkalmazták; uszító propaganda folyt ellenük), vagy forráskritikai megállapítást tesz (pl. a Híradó a propaganda / a politikai manipuláció eszköze volt).</p> <p><b>F5</b> Rögzíti a szlovák–magyar lakosságcsere tényét, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a szlovákok önként települhettek át, míg a magyarokat kötelezték az áttelepülésre; a magyarok kitelepítése alapvető emberi jogokat sértett; a magyarokkal szemben a kollektív bűnösség elvét alkalmazták; a magyarok egy részétől már korábban megvonták a csehszlovák állampolgárságot).</p> <p><i>Pontozás:</i> <i>Minden tartalmi elem esetében: egy rögzítés + egy megállapítás (1+2=3 pont).</i></p>	<p><b>0–15</b></p>
	<p><b>E1</b> Rögzíti az etnikai viszonyok alapvető átalakulását a XVIII. században (pl. Magyarország soknemzetiségű állammá vált; a magyarok elvesztették az abszolút többségüket), és megállapítja, hogy ez a betelepítésekkel és a betelepülésekkel magyarázható.</p> <p><b>E2</b> Rögzíti, hogy az udvar szervezeten telepített be svábokat, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozó-</p>	

<p><b>Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás</b></p>	<p>an (pl. célja ezzel az adóalap / a katolikusok / a németajkúak arányának növelése volt; sokszor előre megépített falvakba telepítették őket), vagy rögzíti, hogy a határok mentén spontán betelepülés zajlott, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a betelepülők a ritkán lakott/hegyvidéki területekre érkeztek) vagy felsorol legalább három érintett nemzetiséget (pl. csehek, lengyelek, ruszinok, románok, szerbek, horvátok).</p> <p><b>E3</b> Rögzíti a trianoni békének / a történelmi Magyarország szétesésének szerepét az etnikai viszonyok átalakulásában, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a nemzetiségek többsége az elcsatolt területeken élt; a legnagyobb nemzeti kisebbség a német lett; Köztes-Európa legtöbb államához képest Magyarországon alacsony lett a nemzetiségek aránya; a szomszédos államokból magyarok menekültek Magyarországra).</p> <p><b>E4</b> Rögzít egy tényt az etnikai összetétel 1938 és 1945 közötti változására vonatkozóan (pl. a visszacsatolások növelték a nemzetiségek arányát; a visszacsatolt területekről menekültek a nemzetiségek; a szomszédos államokban maradt magyarok egy része Magyarországra költözött), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. az első bécsi döntésnél vették leginkább figyelembe az etnikai viszonyokat; a háború alatt / a revízió következtében kiéleződtek az etnikai konfliktusok; a háborús vereség / a párizsi béke után visszaállt a trianoni béke utáni helyzet).</p> <p><b>E5</b> A vizsgáló önálló ismereteivel, helyes megállapításai-val kiegészíti a válaszát.</p> <p><i>Pontozás:</i>  <i>Minden tartalmi elem esetében: egy rögzítés + egy megállapítás (1+2=3 pont).</i>  <i>Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, eseményeket alakító tényezők) pontozásánál is.</i></p>	<p><b>0–15</b></p>
<p><b>A FELADATBAN ELÉRHETŐ ÖSSZPONTSZÁM</b></p>		<p><b>44</b></p>
<p><b>ELÉRHETŐ VIZSGAPONTSZÁM (osztószám: 2)</b></p>		<p><b>22</b></p>

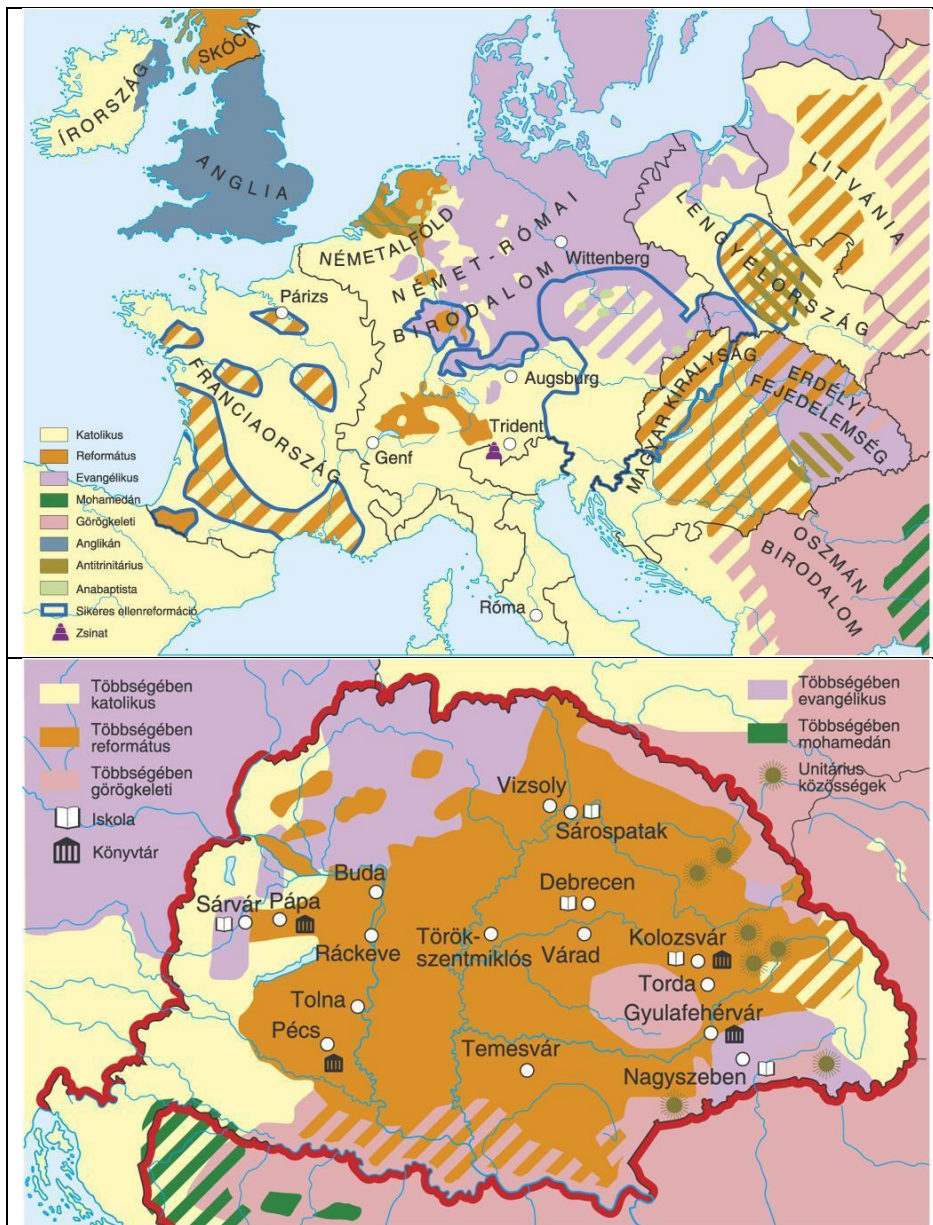
### Komplex feladat (összehasonlító)

A feladat a harmincéves háborúhoz kapcsolódik.

Vesse össze a harmincéves háború kitöréséhez vezető okokat és a háború következményeit a Német-római Császárságban és Magyarországon, a következő szempontok alapján:

- a háború vallási okai,
- a háború belpolitikai okai,
- a háború külpolitikai okai,
- a háború vallási következményei,
- a háború belpolitikai következményei,
- a háború külpolitikai következményei.

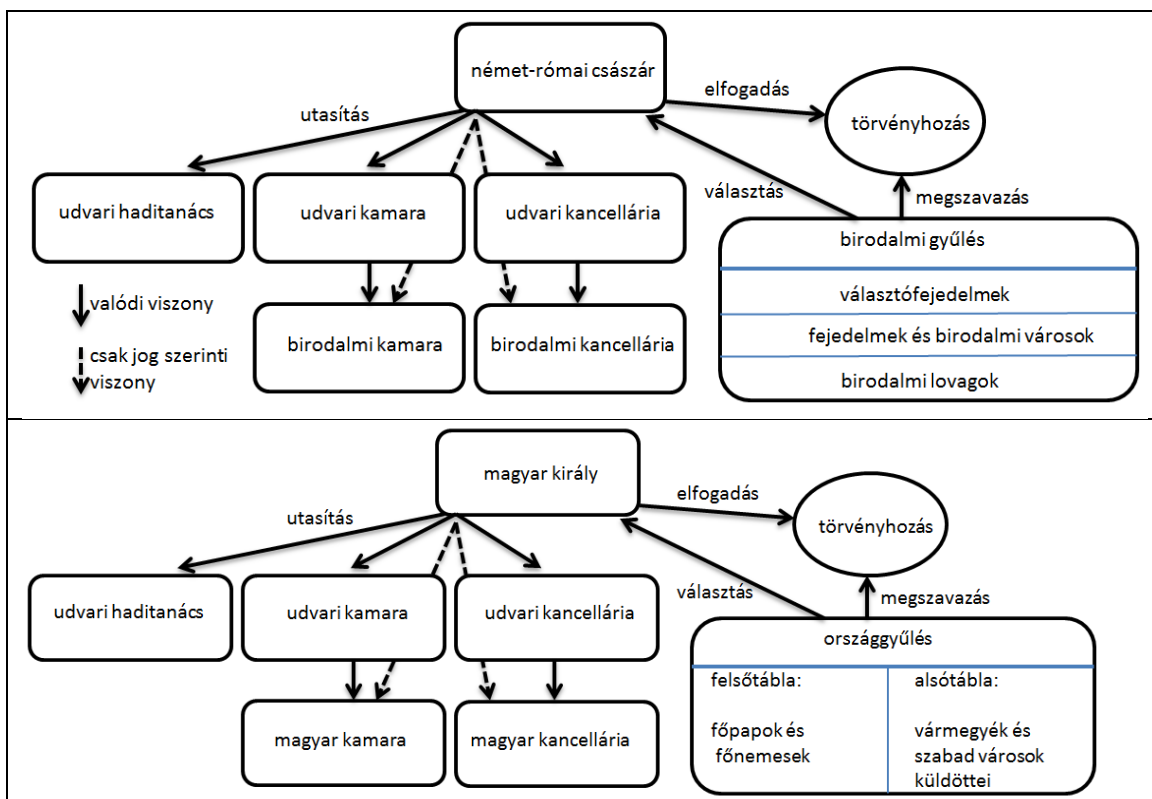
*A háború eseménytörténetéről, hadtörténeti jellegzetességeiről ne írjon!*



*Felekezeti viszonyok a Német-római Császárságban és Magyarországon*

„Ő császári felsége s a birodalom összes rendjei egybehangzó véleménye alapján jónak találtatott, hogy ugyanazt a jogot és kedvezést, amit a császári rendeletek, a vallásbéke, a jelen nyilvános megállapodás, valamint a hozzá tartozó kiegészítő rendelkezések a katolikus rendeknek és alattvalóiknak éppúgy, mint az ágostai hitvallás követőinek biztosított, azokra is kiterjesztik, akiket reformáltaknak neveznek.” (Az *osnabrücker békeszerződés*)

„Először: Ami a vallás ügyét illeti [...] kijelentettük és határoztuk, hogy az ország összes karai és rendjei és a szabad városok, nemkülönben a kiváltságolt mezővárosok és az ország határszélein levő magyar katonák vallásukat, a templomok, harangok és temető szabad használata mellett, mindenütt szabadon gyakorolják, és senkinek sem szabad bárkit is az ő vallásának szabad gyakorlásában bármely módon vagy bármely ürügy alatt zavarni és akadályozni. Másodszor: Arra nézve, hogy a parasztok az ő vallásukban nem gátlandók és nem háborítandók, kijelentettük és határoztuk, hogy az ország jó békéje és nyugalma kedvéért az előbb említett cikkely és föltétel erejénél fogva, őket sem szabad vallásuknak a fentebbihez hasonló szabad gyakorlásában, használatában és követésében akadályozni.” (A *linzi béke*, 1645)



A Német-római Császárság és a Magyar Királyság államszervezete

**Javítási-értékelési útmutató:****A harmincéves háború okai és következményei**

<b>Szempontok</b>	<b>Műveletek, tartalmak</b>	<b>Pont</b>
<b>Feladatmegértés</b>	A vizsgázó alapvetően a harmincéves háború okait és következményeit mutatja be a megadott szempontok szerint. A válasz a források felhasználásával lényegi összefüggéseket tár fel.	<b>0–2</b>
<b>Tájékozódás térben és időben</b>	<p><b>T1</b> Rögzíti, hogy a harmincéves háború 1618–48 között zajlott.</p> <p><b>T2</b> Rögzíti, hogy a harmincéves háború Bethlen Gábor (és I. Rákóczi György) fejedelemsége idején zajlott.</p> <p><b>T3</b> Rögzíti a téma legalább két térbeli elemét (pl. Prága a cseh rendi mozgalom központja, Bécs a Habsburg Birodalom központja, Német-római Császárság a fő hadszíntér, a királyi Magyarország is hadszíntér).</p> <p><b>T4</b> Rögzíti a békeszerződések valamely térbeli hatását (pl. hatalmi úr alakult ki, a Német-római Császárság kb. háromszáz fejedelemségre esett szét, a Baltikum a svédek kezébe került, Franciaország a Rajna irányában terjeszkedett, Erdély területe jelentősen nőtt).</p>	<b>0–8</b>
<b>Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása</b>	<p><b>K1</b> Szakszerűen használja a következő általános történelmi fogalmakat: pl. abszolutizmus, rendi monarchia, reformáció, ellenreformáció / katolikus megújulás.</p> <p><b>K2</b> Szakszerűen használja a következő konkrét történelmi fogalmakat: pl. rendi dualizmus, protestáns, református, evangélikus.</p> <p><b>K3</b> A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.</p>	<b>0–6</b>
<b>Ismeretszerzés, források használata</b>	<p><b>F1</b> Rögzíti a Német-római Császárság vallási viszonyait (pl. evangélikus-katolikus megosztottság; az augsburgi vallásbéke volt érvényben), rögzíti Magyarország vallási viszonyait (pl. református többség; szokatlan vallási sokszínűség; Erdély volt a református / protestáns egyházak támasza; a Habsburgok katolizálásra törekedtek), és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. mindkét területen a vallási ellentét a háború egyik oka; Magyarországon erősebbek a protestantizmus pozíciói, a Német-római Császárságban az evangélikus, míg Magyarországon a református felekezet a jelentős protestáns erő).</p> <p><b>F2</b> Rögzíti a szöveg lényegét (pl. a reformátusokra is kiterjesztik az augsburgi vallásbékét / a református vallást egyenjogúsítja a katolikkal és az evangélikussal), rögzíti a szöveg lényegét (pl. a parasztokra is kiterjesztették a rendeket megillető szabad vallásgyakorlást), és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. Magyarországon szélesebb körű lett a szabad vallásgyakorlat; mindkét helyen a Habsburgok vereségét jelentette; a felekezeti ellentétek ezután mindkét helyen mérséklődtek).</p> <p><b>F3</b> Rögzíti az ábra lényegét (pl. birodalmi gyűlés szerepe a császárválasztásban; birodalmi és udvari kormányzások kettőssége), rögzíti az ábra lényegét (pl. országgyűlés szerepe a</p>	<b>0–12</b>

	<p>királyválasztásban; magyar és udvari kormányiszékek kettőssége), és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. mindkét területen a rendi-abszolutisztikus ellentétek voltak a háború egyik oka; a Német-római Császárságban ez a tartományúri hatalom, Magyarországon pedig a rendi intézményrendszer erejét jelentette; a magyar rendi törekvéseket Erdély támogatta).</p> <p><i>Pontozás:</i>  <i>Minden tartalmi elem esetében: egy rögzítés + egy rögzítés + egy összehasonlító megállapítás (1+1+2=4 pont).</i></p>	
<p><b>Eseményeket alakító tényezők feltárása, kritikai és problémaközpontú gondolkodás</b></p>	<p><b>E1</b> Rögzíti, hogy a háború külpolitikai oka a Habsburgok ellenfeleinek (pl. Dánia, Svédország, Franciaország) félelme azok túlzott megerősödésétől volt, rögzíti Erdély beavatkozásának okát (pl. protestáns-rendi törekvések segítése; oszmán védelem kihasználása; fejedelmi hatalom megerősítése), és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. mindkét területen a külső beavatkozás a belső / rendi / vallási ellentéteket használta ki; a Habsburgok ellenfelei kapcsolatba léptek egymással: svéd-erdélyi / francia-erdélyi szövetség).</p> <p><b>E2</b> Rögzíti, hogy a vesztfáliai békével a Német-római Császárság végleg tartományok halmazára esett szét (pl. a fejedelmek az önálló külpolitika jogát is megkapták / lényegében szuverénnek számítottak), rögzíti, hogy a királyi Magyarországon fennmaradt a rendi dualizmus (pl. szemben a cseh és osztrák tartományokkal / megmaradt a nemesi adómentesség), és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. a Habsburg törekvések elbuktak, de megerősödtek pozícióik a dunai birodalomban; a magyar rendi berendezkedés már ritkának / elmaradottnak számított / összefüggött a török jelenléttel is).</p> <p><b>E3</b> Rögzíti, hogy a háború francia (Bourbon)-Habsburg hatalmi egyensúllyal végződött / a francia hegemónisztikus törekvések kezdetének tekinthető, rögzíti, hogy Erdély szerepe felértékelődött / az Oszmán Birodalom nem nyert semmit, és ezekkel kapcsolatban összehasonlító megállapítást tesz (pl. Erdély sikerét a Habsburgok nyugati lekötöttsége tett lehetővé; a török kiűzése a Habsburgok politikájában háttérbe szorult).</p> <p><b>E4</b> Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.</p> <p><i>Pontozás:</i>  <i>Minden tartalmi elem esetében: egy rögzítés + egy rögzítés + egy összehasonlító megállapítás (1+1+2=4 pont).</i>  <i>Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, eseményeket alakító tényezők) pontozásánál is.</i></p>	<p><b>0–16</b></p>
<p><b>A FELADATBAN ELÉRHETŐ ÖSSZPONTSZÁM</b></p>		<p><b>44</b></p>
<p><b>ELÉRHETŐ VIZSGAPONTSZÁM (osztószám: 2)</b></p>		<p><b>22</b></p>

A komplex, összehasonlító feladat forrása: A történelemérettségi nagykönyve I., Bölcsélet Egyesület, Budapest, 2016. 48. o.